

Reobertura al públic de la Necròpolis Paleocristiana de Tarragona

12 de juliol de 2012

Índex

El Departament de Cultura rehabilitarà i reobrirà al públic la Necròpolis Paleocristiana.....	2
La Necròpolis Paleocristiana	4
1. Introducció	
2. Descripció de la necròpolis	
3. Contingut i significació del conjunt	
4. Història del jaciment	
Actuacions a la Torre dels Escipions i al Teatre Romà.....	12

El Departament de Cultura rehabilitarà i reobrirà al públic la Necròpolis Paleocristiana de Tarragona al gener del 2013

- **El jaciment arqueològic, que té una importància cabdal per als estudis sobre el procés de cristianització de la Tarraconensis romana, estava tancat al públic des de l'any 1992**
- **L'actuació permetrà al visitant comprendre millor les característiques del conjunt i facilitarà una millor conservació de les restes arqueològiques**
- **L'àrea de cementiri compta amb unes 2.051 tombes que abracen des del segle III fins al període visigòtic i configura l'àrea funerària tardoromana a cel obert més important de l'Occident romà**
- **També es faran actuacions a la Torre dels Escipions i al Teatre Romà per tal de millorar la visita pública d'aquests monuments**

El Departament de Cultura de la Generalitat obrirà al públic la Necròpolis Paleocristiana de Tarragona a partir del gener del 2013, després d'haver estat tancada durant 20 anys. Prèviament s'hi faran tasques de rehabilitació que serviran per millorar la comprensió de les característiques i la significació del conjunt al visitant i la preservació de les restes arqueològiques.

La Necròpolis Paleocristiana forma part del Conjunt Arqueològic de Tàrraco, declarat Patrimoni Mundial per la UNESCO l'any 2000. És un jaciment considerat d'importància cabdal per als estudis sobre el procés de cristianització de la Tarraconensis romana, on s'hi han trobat restes arqueològiques que comprenen un període de temps molt llarg, des del segle I aC fins el segle VII Dc. L'àrea de cementiri compta amb unes 2.051 tombes que cronològicament abracen des del segle III fins al període visigòtic, i configura l'àrea funerària tardoromana a cel obert més important de l'Occident romà.

La intervenció a la Necròpolis inclourà les actuacions següents:

- Intervenció preliminar en l'àrea d'exposició in situ: Adequació de les restes arqueològiques per a una millor comprensió de les mateixes pel visitant, posada en valor de les restes de més interès i cobriment de les restes no museïtzables.
- Col·locació de panells explicatius al llarg del recorregut de la visita.
- Adequació i neteja del sistema de desguàs de les cobertes.

- Col·locació de baranes de protecció en els llocs on manquin i neteja i reparació de les baranes existents.
- Continuació del mur perimetral de les restes arqueològiques en els llocs on ha desaparegut o presenta un perill per la visita.
- Col·locació d'elements que evitin el pas a zones no visitables.
- Substitució de la tanca metàl·lica paral·lela a l'avinguda Ramon y Cajal i neteja del talús vegetal.
- Col·locació de paviment continu que marqui el recorregut de la visita a l'exterior del jardí.
- Adequació i neteja del jardí i de la font del jardí.

El Departament de Cultura també preveu fer actuacions d'adequació i millora a la Torre dels Escipions i al Teatre Romà per tal de millorar la visita pública d'aquests monuments.

Projecte d'actuació

L'objectiu del projecte d'adequació i millora de la Necròpolis Romana és obrir el jaciment a la visita pública i fer més comprensible al visitant les restes conservades en l'àrea d'exposició in situ. El projecte respon a la necessitat d'obrir al públic un espai que ha estat tancat des de l'any 1992.

El projecte es formula com a pas previ a la redacció d'un projecte de més abast que inclogui una intervenció completa al conjunt monumental de la Necròpolis, pensat ja des d'un punt de vista urbà, relacionant-lo amb el futur complex d'equipament patrimonial "La Tabacalera". Emmarcat en aquesta temporalitat, el que es pretén assolir mitjançant aquest projecte és reobrir la Necròpolis amb unes condicions que permetin al visitant comprendre les característiques i la significació del conjunt, alhora que es conservin i preservin les restes arqueològiques d'una forma correcta.

El pressupost de les obres és de 225.000€ IVA inclòs.

LA NECRÒPOLIS PALEOCRISTIANA DE TARRAGONA

1. Introducció

La Necròpolis Paleocristiana forma part de la declaració de tot el terme municipal de Tarragona com a Bé Cultural d'Interès Nacional (BCIN) en la categoria de zona arqueològica. L'any 2000, el Conjunt Arqueològic de Tàrraco, del qual forma part la Necròpolis Paleocristiana, va ser declarat Patrimoni Mundial per la UNESCO.

Imatge de la Necròpolis

La Necròpolis Paleocristiana de Tarragona fou descoberta l'any 1923 durant els treballs de fonamentació per bastir una fàbrica de la Companyia Arrendatària de Tabacs. A partir d'aquest moment i fins l'any 1928 es dugueren a terme intervencions arqueològiques sobre la necròpolis paleocristiana.

Paral·lelament, la "Tabacalera" va cedir una part dels terrenys ocupats per la Necròpolis amb la finalitat de conservar-la i va costejar la construcció d'un edifici dedicat a museu, inaugurat el 1930, que s'integrà com a secció monogràfica en el Museu el 1941.

La Necròpolis Paleocristiana és un jaciment considerat d'importància cabdal per als estudis sobre el procés de cristianització de la Tarraconensis romana. S'hi han trobat restes arqueològiques que comprenen un període de temps molt llarg, des del segle I aC fins el segle VII dC.

La Necròpolis Paleocristiana resta tancada des de l'any 1992.

2. Contingut i significació del conjunt

Les restes conservades mostren l'evolució d'aquest espai suburbial de la ciutat romana des d'època romanorepublicana fins a la fi del domini visigot (segles I aC – VII dC).

D'aquest llarg període destaca la formació, a partir del segle III dC, d'una àrea funerària extensa i densa que es consolida amb la construcció a inicis del segle V d'una basílica cementirial en memòria de Fructuós i els seus diaques Auguri i Eulogi, martiritzats a l'arena de l'amfiteatre l'any 259 dC. El desig dels membres de la puixant comunitat cristiana de Tàrraco de reposar vora les despulles dels sants (*ad sanctos*) explica tant la construcció de la basílica que commemora i monumentalitza la seva presència com la intensitat i densitat d'enterraments. Les tombes i sepultures més rellevants des del punt de vista arquitectònic i decoratiu, símbol de destacats personatges de les elits locals, cerquen aquesta proximitat. Tot el subsòl de la basílica era una continu de sarcòfags esculpturats, magnífiques laudes sepulcral en mosaic, etc. Un conjunt ampli i únic per explicar la conversió d'un petit espai suburbial en un focus d'expressió del poder i lideratge del cristianisme en els territoris de l'Imperi romà.

Sepultura amb tègules de doble vessant

Les restes conservades en aquesta àrea in situ responen a la següent seqüència historicoarqueològica, característica d'un sector suburbial on es desenvolupen distints usos (funerari, residencial, viari i productiu) que varien al llarg del temps:

1. Sitges relacionades amb l'explotació agrícola (segle I aC).
2. Vials suburbans (segles I – VII dC).
3. Enterraments al costat de les vies (segles I – II dC).
4. Domus suburbanes (segles I – VII dC).
5. Edificacions de caràcter productiu i artesanal (segles I – VII dC).
6. Cementiri que es desenvolupa intensament a partir de la segona meitat del segle III dC en relació amb l'enterrament dels martiritzats Fructuós, Auguri i Eulogi. La necròpolis continua en ús fins a mitjan segle V, conformant l'àrea d'enterrament més extensa i densa de les conegudes a l'Occident romà, amb una àmplia varietat tipològica d'enterraments: criptes i túmuls amb distints contenidors (caixa de *tegulae*, planes i a doble vessant; sarcòfags de pedra i plom; taüts de fusta, caixes de lloses; àmfores, etc), alguns d'ells amb destacats elements arquitectònics i decoratius.
7. Construcció de la basílica en record i memòria dels sants martiritzats enterrats en el cementiri, que experimenta una expansió i projecció notables tal com mostren les magnífiques criptes, sarcòfags, laudes i altres elements funeraris. A l'interior de la basílica l'activitat funerària continua fins a la fi del domini visigot a inicis del segle VIII.

En definitiva, la Necròpolis Paleocristiana continua constituint, més de 80 anys després del seu descobriment, un referent imprescindible per explicar el món funerari romà entre el paganisme i el triomf del cristianisme i un actiu patrimonial indispensable per mostrar a la societat que fou Tàrraco, porta de Roma a Hispània i capital de la província més extensa de l'Imperi romà.

3. Descripció de la Necròpolis

Inicialment aquesta àrea fou ocupada per un cementiri pagà i un establiment rural als afores de Tàrraco. Un cop abandonades aquestes funcions, l'àrea fou utilitzada com a necròpolis de la ciutat, des de mitjan segle III. Els estudis indiquen que la consolidació d'aquest espai com a cementiri es produí probablement quan hi foren enterrats els màrtirs de Tarragona, Fructuós, Auguri i Eulogi, i s'edificà una basílica en el seu honor al mateix indret.

La necròpolis té un clar caràcter cristià, des dels primers moments. L'àrea del cementiri està datada aproximadament entre els segles III i V, tot i que la basílica s'estima que va durar un temps més. El recinte de la Necròpolis està format per una zona excavada a l'aire lliure (protegida per una estructura metàl·lica), l'edifici del museu, unes criptes funeràries i una zona de jardins amb sarcòfags exposats al públic.

Conjunts funeraris

Els treballs d'excavació han permès la descoberta d'enterraments generalment pobres, tot i que també s'hi poden trobar alguns exemples de més categoria, com mausoleus, sarcòfags i làpides de pedra o de marbre. Els enterraments més corrents són fets amb teules, tot i que del conjunt visitable de la necròpoli destaca un seguit d'inhumacions conservades in situ en què es poden apreciar els diversos tipus d'enterrament utilitzats en aquell moment: tombes en àmfores, teules, túmuls en mensa i cupa, així com tres criptes, una d'elles conservada íntegrament.

Destaquen les tombes amb sarcòfags, i amb la coberta feta de mosaics policromàtics, amb representacions de gran qualitat, com la coneguda d'Òptimus. Per a la construcció d'aquests sepulcres es va aprofitar material d'edificis anteriors i també del cementiri primitiu. Aquest fet explica l'existència d'elements funeraris pagans i d'altres de tema profà trobats a la necròpolis.

L'àrea de cementiri d'època paleocristiana la formen unes 2.051 tombes que cronològicament abracen des del segle III fins al període visigòtic. La categoria de les tombes és diversa, des de mausoleus i panteons familiars (Cripta dels Arcs i de les Roses), fins a inhumacions en taüts de fusta, àmfores o sarcòfags de marbre importat.

En aquesta zona també hi havia una basílica visigòtica en commemoració al bisbe Sant Fructuós, de la qual s'han localitzat bona part de les estructures. Constituiria una edificació de tres naus amb cambres funeràries annexes i un baptisteri.

Entre els materials arqueològics pertanyents a l'aixovar funerari de les tombes es trobaren objectes de vidre, ceràmica, os i marfil, i destaca una nina articulada de marfil. D'altra banda, destaca un important conjunt d'inscripcions d'època paleocristiana.

4. Història del jaciment

Amb la denominació Necròpolis Paleocristiana es coneix l'àrea d'enterraments localitzada en el suburbi del riu Francolí i excavada, en gran part, per Mossèn J. Serra Vilaró en els terrenys de la Fàbrica de Tabacs entre els anys 1926-19331. Es van identificar i excavar més de 2.000 enterraments, constituint l'àrea funerària tardoromana a cel obert més important de l'Occident romà. A més dels treballs pròpiament científics (excavació, documentació i publicació dels resultats), es va erigir un museu monogràfic delimitat en dos dels seus costats per una àrea d'exposició in situ que mostrava una part de les restes. L'àrea in situ es va complementar amb un circuit de visita perimetral enlairat, amb dos viaductes perpendiculars a l'eix longitudinal i dos accessos a les criptes ("dels Arcs" i "dels Enginyer") localitzades en terrenys de la fàbrica de Tabacs. Un conjunt –àrea in situ i museu monogràfic– que il·lustra i exemplifica perfectament el món de la mort al llarg de gairebé mig mil·lenni, mostrant el trànsit entre la romanitat pagana i la cristiana a través dels rituals i de les formes d'entendre i expressar el vincle entre la vida i la mort.

Edifici del museu. Exposició de sarcòfags a l'aire lliure

L'any 1971, aquesta àrea va ser coberta amb un sistema cupular per protegir les restes de la degradació generada durant les dècades que va romandre a la intempèrie. Entre 1986 i 1987 es va a dur a terme una nova senyalització i la remodelació parcial del semisoterrani del museu.

L'any 1992 el conjunt va ser tancat i entre 1993 i 1996 es van elaborar diverses propostes i projectes museogràfics que no s'han executat. També es van fer diverses actuacions de caràcter arqueològic i arquitectònic, com la consolidació parcial de les restes arqueològiques in situ, la substitució de les cobertes per les actuals de policarbonat i la construcció d'un nou mòdul d'accés on s'exhibeix l'exposició "El Món de la Mort. Síntesi prefigurativa del Museu i Necròpolis Paleocristians de Tarragona", l'únic espai visitable i situat en el talús que limita amb l'avinguda de Ramón y Cajal.

ACTUACIONS A LA TORRE DELS ESCIPIONS I AL TEATRE ROMÀ

Torre dels Escipions

La Torre dels Escipions està situada a uns 6 km de la ciutat de Tarragona, a la vora del que era el traçat de l'antiga Via Augusta i constitueix un dels monuments emblemàtics de la ciutat. La Torre té la categoria de BCIN.

Les obres tenen com a objectiu evitar la degradació del monument i són necessàries per conservar-lo en les millors condicions possibles de cara al futur. També es pretenen establir els criteris d'intervenció i la metodologia d'actuació en la intervenció de conservació-restauració dels paraments de la Torre dels Escipions, per garantir-ne el resultat final i permetre que el monument mantingui el seu significat original.

Les actuacions que s'hi duran a terme són:

- Eliminació de les plantes que hi han arrelat
- Neteja preliminar en sec de la superfície
- Aplicació d'una solució biocida
- Neteja parcial de la superfície amb detergent
- Neteja de la superfície amb projecció d'abrasius específics
- Consolidació de la pedra amb silicat d'etil
- Fixació d'esquerdes i fissures
- Fixació del revestiment original
- Reintegració de matèria
- Protecció de la superfície amb l'aplicació d'un hidrofugant

Es preveu que tota la intervenció es faci sota el control d'un equip científic pluridisciplinari que determini l'abast de cadascuna de les neteges, així com dels materials a aplicar, sobre els quals es faran les anàlisis oportunes, amb l'objectiu de garantir la compatibilitat amb els materials del monument.

El pressupost previst de la intervenció és de 58.992,21€ amb IVA inclòs.

Teatre romà

Les restes arqueològiques del Teatre Romà formen part del Conjunt Arqueològic de Tarragona, declarat Patrimoni de la Humanitat l'any 2000.

Atesa la impossibilitat, a curt termini, d'afrontar un gran projecte de restauració que doti a l'espai i al monument de les infraestructures necessàries per la correcta visita i interpretació del Teatre Romà, es planteja un projecte que redueixi l'impacte visual negatiu que les estructures materials i els colors de l'entorn provoquen sobre el monument .

Les obres que es proposen tenen com a objectiu la millora estètica de l'entorn del bé protegit per dignificar-lo i permetre'n una millor lectura i contemplació.

Es plantegen les actuacions següents:

- Enderrocament de diverses restes d'estructures constructives de les antigues instal·lacions industrials (escales, parets, aplacats de rajola ceràmica etc.) i eliminació de les runes corresponents.
- Eliminació de ferralla metàl·lica (armadures d'acer cargolades i rovellades) que sobresurten d'estructures de formigó armat semienderrocades.
- Pintada de paraments verticals de parets de materials diversos, per unificar el color mitjançant pintures per exterior en paraments verticals que presenten textures o tonalitats estridents o no harmòniques dins del conjunt monumental.
- Enjardinament mitjançant la plantació d'espècies vegetals autòctones (que no precisin reg) a les zones que no afectin el monument, plantes enfiladisses davant de murs verticals en espais que no afecten les estructures protegides i espècies vegetals tapissants en plans horitzontals.

El pressupost previst de les obres és de 29.862,78€ IVA inclòs